

Sfidas strategicas e directives timunontas

Il cussegl grond discutescha las finamiras strategicas e las directives timunontas per la perioda da planisaziun 2021–2024

DA MARTIN CABALZAR

■ **Ier suentermezdi ha il cussegl grond cumenzà cun la debatta davart las finamiras strategicas e las directives timunontas per la politica grischuna per la perioda da planisaziun 2021–2024. La Quotidiana è stada preschenta e dat ina survista summarica da la fatschenta.** En la debatta d'entrada ha il parsura da la cumissiuon per strategia e politica da stadi *Bruno Claus* (pld, Cuir) dà ina survista davart la procedura da la planisaziun politica da noss chantun. En questa sessiun vegnia il cussegl grond a deliberar las finamiras strategicas surordinadas e las directives timunontas che la cumissiuon ha elavurà ensemen cun la regenza. Sin fundament da quests uregls vegnia la regenza alur ad elavurar mesiras concretas, fixar accents da svilup ed elavurar in plan da finanzas. Tenor l'urari stabili vegn il cussegl grond a tractar il messadi davart il program guvernamental ed il plan da finanzas en la sessiun da favrer 2020. A partir da 2021 cumenza alura la fasa da realisaziun che vegn accompagna da dals budgets e rendaquints annuals che ston medemamain mintgamai vegnir approvads dal cussegl grond. L'elavuraziun dal program guvernamental e dal plan da finanzas succeda oz en in intensiv dialog tranter regenza, cumissiuon per strategia e politica da stadi ed il cussegl grond.

Tendenzas e sfidas strategicas

«Il svilup demografic da la Svizra e dal Grischun van a pèr cun il svilup global», constatescha la cumissiuon. En Svizra quintan ins tranter 2020 e 2025 cun in augment da la populaziun dad 8,9 milliuns sin 9,1 milliuns (+0,9%). En il Grischun quintan ins en il medem interval cun in augment d'actualmain 198 000 persunas sin 206 000 persunas. Il surpli da naschientschas vegn remplazzà adina dapli d'in surpli da mortoris, uschia ch'il creschament è d'attribuir cunzunt a l'immigraziun da persunas estras. Quests moviments èn ferm dependents da l'andament economic. La multifariadad linguistica, culturala, etnica e religiusa crescha ad in crescher. Plinavant èsi da quintar ils proxims onns cun in augment marcant da la generaziun dals pensiunads.

En il Grischun quintan ins ch'il dumber da las persunas en il process da lavur sa sminueschia da 121 000 sin 110 000 e ch'il dumber dals pensiunads creschia per 68% u concretamain da 40 000 persunas sin 66 000 persunas. Quest svilup demografic ha influenza tant sin la politica da famiglia e da sanadad sco sin la politica sociala ed effectuescha ina mancanza da forzas da lavur qualifitgadas. Persunas pli

Ier suentermezdi ha il cussegl grond cumenzà cun la debatta davart il rapport da la cumissiuon da strategia e politica statale che concerna las finamiras politicas e las directives timunontas per la perioda da planisaziun 2021–2024.

MAD

veglias han adina dapli difficultads da s'integrar en il process da lavur.

Betg mo las pretensiuns envers noss sistem da sanadad creschan, er ils custs creschan e sforzan da tschentar prioritads. Garantir il provediment medicinal da basa per la populaziun en valladas periferas è ina gronda sfida. La digitalisaziun progressonta da tut ils secturs da vita procura per midadas radicalas e rinforza las tendenzas da globalisaziun.

Effect sin stadi, societad ed economia

La digitalisaziun ed il martgà globalisà tschentan stadi ed economia avant adina novas sfidas. Las pretensiuns envers las instituziuns statalas vegnan adina pli grondas e las questions politicas adina pli complexas. Ils chantuns perdan lur autonomia ed il federalissem vegn adina dapli sut squitsch. Il svilup tecnologic rasant effectuescha che noss sistem da segirezza daventa adina pli fragil. La potenza economica sa concentrescha adina dapli sin centers urbans e lur aglomeraziuns, uschia che las disparitads economicas tranter las regiuns muntagnardas ed ils centers metropolitans creschan. Questas discrepanzas ston vegnir corrigidas en il rom d'ina nova politica regiunala. Era han tendenzas economicas sin palanca internaziunala adina dapli influenza sin la Svizra. Ils systems globals da finanza ed economia augmentan ils ristgs per l'economia svizra. Las pretensiuns da qualitat creschan ad in crescher e la globalisaziun

maina ad ina concorrenza pli intensiva e criva tranter ils domicils d'interpresas. La politica da traffic e las infrastrukturas publicas han ina grond'influenza sin l'attractivitat dal lieu sco lieu da lavur e da vita. Deplorablmain sa concentreschan la forza d'innovaziun e la cumpetitivitat da l'economia svizra adina dapli sin ils centers metropolitans, entant che las regiuns periferas perdan forzas da lavur qualifitgadas e patischan ultra da quai da la depopolaziun. Cun entradas annualas da radund 16 milliardas saja il turissem in'impurtanta pitga economica era sco industria d'export.

Trends en energia, ambient e tecnica

Il svilup dal territori è caracterisà d'ina tendenza vers l'urbanisaziun, entant che las valladas muntagnardas e periferas sa svidan adina dapli. Il spazi d'abitare crescha sin donn e cust dal terren agrar, da la varietad ecologica e da la biodiversitad. Cun la nova lescha da la planisaziun dal territori e l'iniziativa da segundas abitaziuns hajan ins empruvà da frenar il svilup rasant da las construcziuns sparpagliadas. La populaziun muntagnarda vegnia smanatschada adina da privels da la natira er en connex cun la midada dal clima.

La produziun d'energia indigena e regenerabla duai vegnir segirada cun augmentar l'efficienza e promover la diversificaziun. Il progress tecnologic rinforza las tendenzas da globalisaziun e la tecnologia d'infurmaziun e comunicaziun

faciliteschia l'access a las infurmaziuns ed avria novas vias da participaziun e mobilisaziun politica e sociala, scriva la cumissiuon. Dentant mettian las purschidas digitalas era fermamain sut squitsch l'existenza da las medias da print.

Sin il sector da las medias regia il privel d'ina concentraziun da pussanza sin paucas interpresas grondas che monopoliseschan l'infurmaziun. Quest svilup na saja betg mo economicamain e culturalmain ina sfida, anzi, cunzunt era per la democrazia directa locala. Da l'autra vart possian tant il Grischun sco la Svizra profiter da la multiculturalitad e da la plurilinguitad, accentuescha la cumissiuon.

Concretisar las finamiras timunontas

El senn d'in'administraziun moderna ed efficienta duai quella applitgar novas tecnologias, simplifitgond las proceduras, agumentond uschia l'efficienza da la lavur statale. Il Grischun duai sa posizunar meglier sco lieu economic cun purschidas d'abitare attractivas e bunas pussaivladads da passentar il temp liber en ina cuntrada natirala e culturala interessanta e variada per uschia cumbatter la depopolaziun e render pli attractiva l'immigraziun da forzas da lavur qualifitgadas. Il chantun vul sustegnair tant vischnancas e regiuns finanzialmain fermas sco flailvas en lur svilup. Las spartas economicas tradiziunals sco agricultura e turissem duain vegnir adattadas als novs basegns dal martgà ed a las relaziuns

climaticas che sa midan. Era la diversificaziun da l'economia duai vegnir promovida. Sut il titel da finanzas solidas vul il chantun perseguir ina politicca da taglia attractiva, persistenta e favuraivla tant per las famiglias sco per l'economia. Tuttina duain ils meds finansials statals disponibels vegnir applitgads a moda spargnusa.

Promover la cumpetitivitad d'ovras idraulicas ed energias regenerablas

In'ulteriura finamira sut il titel «tradiziunala e favuraivel a l'ambient» è da segirar la rentabilitad e cumpetitivitad da la forza idraulica sco la pli impurtanta energia indigena e da promover ulteriuras energias regenerablas. Ils differents meds da traffic duain vegnir cumbinads ed adattads a las novas exigenzas per meglierar a moda adequata ed ecologicamain responsabla la mobilitad cun garantir l'access a tut las regiuns da noss chantun.

Nizzegiar las schanzas da la transformaziun digitala

Impurtant èsi da fastisar ad uras las schanzas ed ils ristgs da la transformaziun digitala e quai per il stadi, per l'economia e per la societad cun sustegnair la midada digitala a moda proactiva. Il svilup dal territori duai vegnir dirigì uschia ch'el s'adattescha als basegns da svilup dal Grischun e contribuescha ad in ambient ed ad ina cuntrada intacta sco chapital singular era per la promoziun dal turissem. Sin il sector da la sanadad publica èsi impurtant da pudair garantir vinavant il provediment da basa decentral, stabilisar ils custs ed adattar las structuradas actualas al svilup futur.

Regenza e cussegl grond vulan era promover la coesiun e la solidaritad ed il bainstar public en noss chantun, prendend resguard dals basegns dals giuvens e dals attempads e facilitond la cumbinaziun da famiglia e professiun sco era promovend l'integraziun dals esters. Impurtant per salvar l'attractivitat da noss chantun sco lieu economic èsi da poscher a la populaziun ed a l'economia bunas pussaivladads da scolaziun, furmaziun professiunala e studi universitar e da posizunar pli ferm noss chantun sco lieu da perscrutaziun ed innovaziun, accentuescha la cumissiuon.

In'ulteriura finamira è da resguardar dapli ils basegns da las differentas gruppaziuns linguisticas sco era da rinforzar e nizzegiar la multifariadad linguistica e culturala. Plinavant vulan ins minimar ils privels entras perseguir permanentamain svilups alarmants per uschia pudair prender en mira ad uras las mesiras necessarias per prevegnir a ristgs e per garantir la segirtad da la populaziun, er a lunga vista.